

совершенствования информационно-консультационного обеспечения устойчивого развития сельского хозяйства.

Консультирование, устойчивое развитие, информационно-консультационное обеспечение, агросфера, сельское хозяйство.

The theoretical and methodological foundations of sustainable development and sustainability in agriculture are considered in the article. The measures of sustainable rural development are analyzed. The improvement tools for sustainable agricultural development are proposed.

Extension, Sustainable Development, Information and Consultation Providing, Agrosphere, Agriculture.

УДК 664.1:658.821

ВИРОБНИЦТВО ЦУКРУ В УКРАЇНІ: СТАН І ПРОБЛЕМИ ПЕРЕБУДОВИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

С. А. Стасіневич, кандидат економічних наук

Узагальнено підсумки функціонування цукробурякової галузі України в 2014 р., оцінено стан внутрішнього ринку країни та можливості просування українського цукру на європейський ринок на фоні очікуваної кон'юнктури ринку продукції в ЄС в контексті євроінтеграційних процесів держави.

Цукор, цукрові буряки, виробництво, експорт, імпорт, внутрішній ринок, євроінтеграція.

У 2014 р. в Україні мало місце сезонне «перевиробництво» цукру. В умовах падіння споживчого попиту на продукт, підвищення витрат на виробництво, дефіциту обігових коштів у цукрових заводів, відсутності пільгового кредитування підприємств галузі, внутрішній ринок характеризується перевищенням пропозиції над попитом, несприятливою для виробників ціною ситуацією. Це зумовлює необхідність пошуку шляхів зниження собівартості продукції та нових зовнішніх ринків збуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ємності та кон'юнктури ринку цукру України, зважаючи на стратегічне значення продукту, вивчали та аналізували багато вчених і практиків, зокрема О. С. Заєць, О. С. Багатеренко, М. М. Ярчук, О. М. Шпичак та інші. Проте кожний виробничий сезон у нестабільних економічних умовах має свою специфіку, динамічність сучасних зовнішньоекономічних процесів віддзеркалюється новими проблемами та завданнями, що постають перед галуззю.

Мета дослідження – висвітлити особливості сучасного стану виробництва цукру в Україні в контексті нових євроінтеграційних перспектив.

Виклад основного матеріалу. Аналіз виробництва цукру в країні свідчить про значні коливання обсягів (рис.1), відповідно, про нестабільність та вразливість ринку. Так, порівняно з попередніми роками, у 2013 р. виробництво бурякового цукру в Україні зменшилося на 41 %, а в 2014 р. – зросло в 1,7 раза. Це вже друга хвиля «падіння-підняття» у динаміці обсягу випуску продукції за останні п'ять років, незважаючи на відносну стабільність внутрішнього попиту.

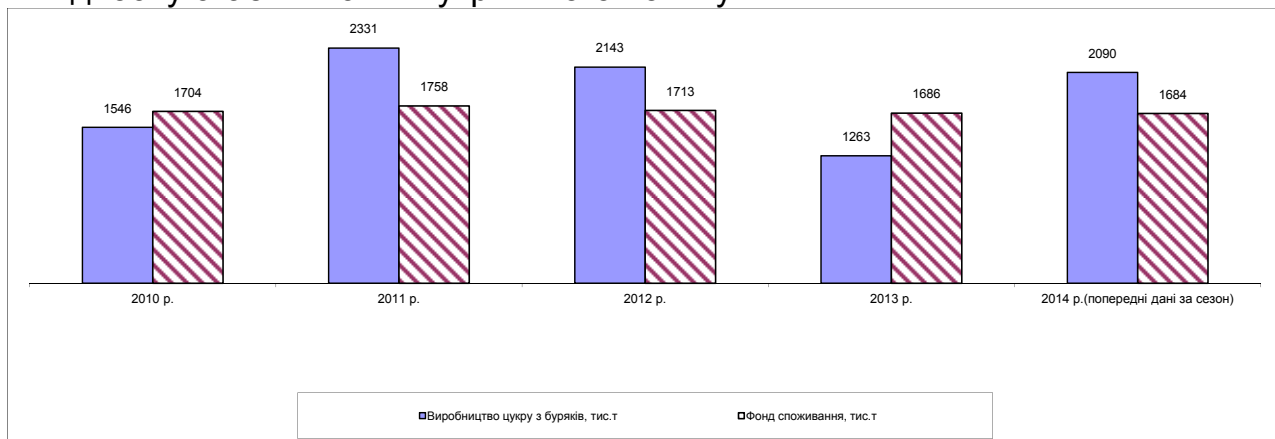

Рис. 1. Обсяги виробництва та споживання цукру в Україні

У сезон 2014–2015 рр. вироблено 2,1 млн т бурякового цукру, з урахуванням перехідних залишків продукції, які, за оцінками Міністерства економічного розвитку й торгівлі України, станом на початок виробничого періоду (1 вересня) 2014 р., становили 344 тис. т. При фонді споживання цукру в розмірі 1,7 тис.т у 2015 р. український ринок цукру буде профіцитним.

Тому не слід очікувати значного зростання цін на цукор, але й зниження також. Узагалі динаміці цін на цукор характерний сезонний фактор. Проте основна причина поточних зростань вартості цукру – це здорожчання переробки цукрових буряків на цукор у зв'язку зі зростанням вартості паливних ресурсів, які становлять до 50 % собівартості продукції (остання в сезон 2014 р. коливалася в межах 7,5–9,5 грн на 1 т цукру). Разом з тим, якщо на початку жовтня 2014 р. оптова ціна цукру в Україні дорівнювала 9–9,5 тис. грн за 1 т в умовах, коли цукор реалізували заводи-виробники на межі нульової прибутковості, з огляду на гостру необхідність обігових коштів, то в листопаді середня ціна реалізації цукру цукровими заводами дорівнювала 6150 грн/т – переробні підприємства, вочевидь, працювали в збиток (для рентабельної роботи цукроварень оптова ціна солодкого піску не повинна бути нижчою за 10 тис. грн/т, і в січні 2015 р. вона становила 6580 грн/т.

Солодкий продукт низької собівартості можна отримати із цукрової тростини, що є імпортованою сировиною. Але в нинішніх умовах, при девальвації національної валюти по відношенню до долара США, навіть із економічної точки зору (не тільки з позиції протекціонізму вітчизняного

виробництва) це недостатньо привабливий варіант для українських цукрових заводів.

Тому пріоритетним напрямом покращення цінової ситуації при збуті продукції для цукрових заводів має стати пошук і застосування економічно вигідних альтернативних енергетичних ресурсів. Так, уже в завершеному сезоні у виграшному становищі були заводи, які використовували біогазові генератори енергії. Порівняно з природним газом, біопаливо, за даними НАЦУ, утричі дешевше, що надає можливість суттєво знизити собівартість цукру. Нині 26 цукрових заводів України, що функціонували в 2014 р., мали технічну можливість використовувати для своїх потреб один із видів нетрадиційного пального: біогаз, паливні палети, торф, мазут, скраплений газ. Але, слід зазначити, що сума інвестицій для переобладнання цукрового заводу на альтернативне паливо становить 3–4 млн євро, тому підприємству необхідно мати надійне фінансове становище для початку реалізації таких проектів [1]. Поліпшенню фінансової стійкості цукрових заводів сприяють структурні перебудови галузі.

Виробництво цукру в Україні перейшло переважно до великих агропромислових холдингів – за підсумками 2013 р., такі компанії випустили близько 80 % українського цукру. Найбільшим виробником цукру в країні є агропромхолдинг «Астарта-Київ» (у складі 9 цукрових заводів), на якого припадає чверть виробленої продукції в галузі (у сезон 2014–2015 рр. холдинг випустив 466 тис. т бурякового цукру), на другому місці – компанія «Радехівський цукор», власником якої є європейський товаровиробник Pfeifer & Langen, третю позицію займає «Агропродінвест».

Пять цукрових заводів, що входять до складу агропромхолдингу «Астарта-Київ», розташовані в Полтавській області, серед них –Глобинський цукровий завод. До 50% потреби Глобинського цукрового заводу в природному газі у період переробки буряку в 2014 р. було заміщено біогазом (6,8 куб.м), виробленим біоенергетичним комплексом (введеним у промислову експлуатацію в жовтні 2014 р.) шляхом унікального процесу ферментації відходів цукрового виробництва та пожнивних залишків.

За очікуваннями, у разі використання біогазу та продуціювання і застосування по замкненому циклу біоетанолу, цукрові заводи країни зможуть виробляти цукор вартістю 6,5–7,2 тис. грн за тону [5].

Ефективне виробництво цукру неможливе без переоснащення підприємств галузі й в інших аспектах, тому компанія «Радехівський цукор» на модернізацію виробничого процесу на всіх стадіях двох цукрових заводів, що входять до її складу, виділила 200 млн грн, а група компаній «УкрАгроКом» інвестувала 30 млн грн в осучаснення підпорядкованого їм Олександрівського цукрового заводу [3].

Холдинг «Астарта-Київ» активно впроваджує системи управління якістю та безпечністю продукції. Так, системи управління якістю продукції Глобинського, Кобеляцького, Жданівського та Яреськівського цукрових заводів сертифіковані відповідно до міжнародного стандарту ДСТУ ISO

9001. Також на Яреськівському та Жданівському цукрових заводах впроваджено систему управління харчової безпеки відповідно до стандарту ДСТУ 4161-2003, а на Глобинському цукровому заводі впроваджено систему управління безпечністю харчової продукції відповідно до стандарту ДСТУ ISO 22000:2007 [2].

Це є запорукою підвищення якості продукції, що створює реальні передумови успішного просування українського цукру на європейський ринок. Щонайменші вимоги цього ринку – поставки цукру першої та другої категорій (згідно з діючим в Україні стандартом ДСТУ 4623:2006 кристалічний цукор за фізико-хімічними показниками поділяється на чотири категорії). Більше того, продукція повинна відповідати санітарно-гігієнічним нормам і принципам системи ХАССП, що підтверджується сертифікатом. З цією метою, українські цукрові заводи мають запроваджувати міжнародні інтегровані системи управління якістю та безпечністю продуктів. Це нелегкий і відносно тривалий процес. Завдяки тому, що виробництво цукру в Україні дедалі більше концентрується у великих інтегрованих об'єднаннях, українським цукроварням під силу покращити якість продукції, тобто, перебудову галузі слід розглядати як фактор доступності й активізації діяльності на міжнародних ринках.

Зовнішньоекономічна діяльність України на цукровому ринку останніми роками була незначною, до того ж, із негативним сальдо: у 2012 і 2013 рр. імпорт цукру до країни більше, ніж у 15 разів перевищував мізерний експорт (рис. 2).

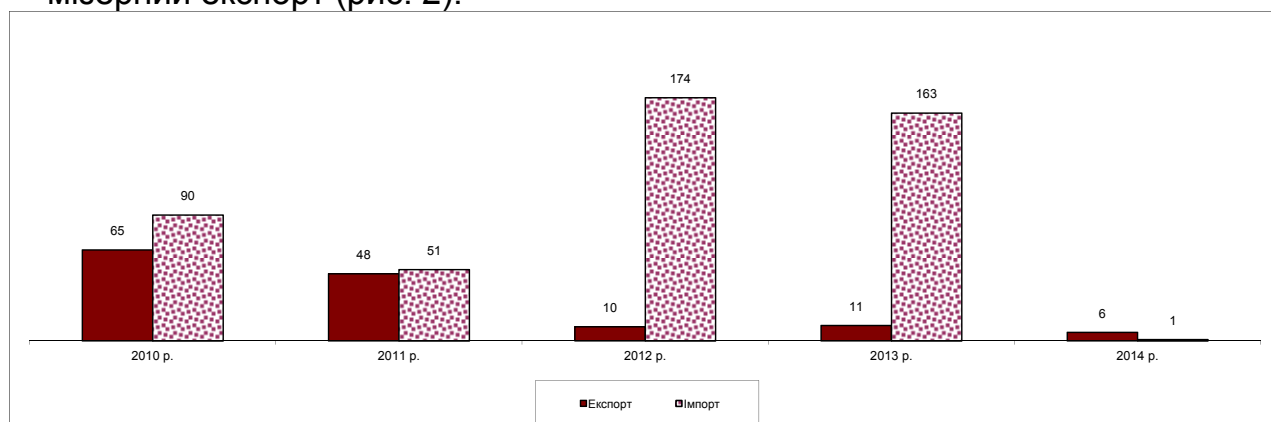

Рис. 2. Експорт та імпорт цукру України, тис. т [6]

Так, за офіційними даними Державної служби статистики України, у 2014 р. країна експортувала лише 6 тис. т цукру при імпорті 1 тис. т (включаючи основні цукромісткі продукти, у перерахунку на цукор, без урахування імпоротної цукрової сировини, що використана для виробництва цукру). У 2013/14 маркетинговому році, згідно з даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, експорт українського цукру дорівнював 9 тис. т.

У межах наданих Європейським Союзом тарифних квот на поставку бурякового цукру, Україна отримала право експортувати на європейський ринок в режимі вільної торгівлі 20 тис. т продукції, що становить 1 % від українського виробництва. Зазначені преференції діють до вступу в силу

економічної частини Угоди про асоціацію 1 січня 2016 р. Профільне міністерство оголошувало наміри добиватися підвищення квоти до 270 тис. т.

Члени Національної асоціації цукровиробників України – виробники цукру із цукрових буряків врожаю 2014 р., на виконання рішення Ради Асоціації від 4 листопада 2014 р. підписали з Міністерством аграрної політики та продовольства України Меморандум на період 2014/15 та 2015/16 маркетингових років, одним із положень якого, з метою підвищення експортного потенціалу держави, передбачено створити на кожному заводі експортний фонд цукру в розмірі 20 % від загального виробництва підприємством у 2014 р. та вжити активних заходів для розширення практики експорту цукру до країн Європейського Союзу, а також Близького Сходу та Африки. У цілому, доцільно здійснити поставку за рубіж 580 тис. т цукру [5].

За період дії автономного, преференційного для українських товарів торгового режиму ЄС, підприємства цукрової галузі відвантажили в країни співдружності (Польщу, Румунію, Латвію) у 2014 р. 630 т білого кристалічного цукру першої категорії, у січні 2015 р. – 819 т [3]. «Астарта-Київ» планує експортувати до кінця 2014/15 МР в країни ЄС, Азії та Африки 60 тис. т цукру.

У достатньо близькій перспективі насторожує можливість відміни в 2017 р. квот на виробництво цукру в ЄС та скасування експортних обмежень, які було запроваджено під час «цукрової реформи» у 2006 р. як відповідь на претензії щодо демпінгу з боку Світової організації торгівлі (питання обговорювалося на галузевій зустрічі London Sugar Week у жовтні 2014 р). У результаті таких перетворень очікується збільшення виробництва цукру в країнах ЄС на 15–25 % (чи не до 22 млн т, тільки Франція зможе виробляти 5,5 млн т), а отже, з'явиться можливість нарощення експорту продукції з цих країн (у 2013/14 МР країни ЄС виробили трохи менше, ніж 17 млн т цукру, експортні обмеження мають розмір 1,37 млн т) [4]. Такий розвиток виробництва та торгівлі цукром у Європі забезпечить так званий ведмежий стан цінової кон'юнктури (тенденцію до зниження цін). Це значно ускладнить проторення шляхів українським цукровим компаніям та трейдерам на європейський ринок. Слід прискорити знаходження такої «ніші» уже сьогодні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Актуальним напрямом розвитку галузі в Україні є товарна диверсифікація з вертикальною інтеграцією для створення передумов переходу до стійкого розвитку цукрової промисловості країни.

Застосування біотехнологій у цукробуряковій промисловості дає змогу збільшити використання поновлюваної енергії у виробничому циклі цукрових заводів, що є дуже важливим для цієї енергоємної галузі як вирішальний фактор зниження собівартості цукру, підвищення дохідності й стабілізації українського ринку цукру.

Потрібні максимізація використання експортного потенціалу, активізація комерційної дипломатії на цільових закордонних ринках, удосконалення інфраструктури експорту та логістики в умовах забезпечення

адекватної вимогам міжнародних норм щодо якості та екологічності виробничих процесів і продукції.

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.anyfoodanyfeed.com>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.astartakiev.com/ua>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.latifundist.com>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sugar.ru>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sugarua.com>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Обобщены итоги функционирования свеклосахарной отрасли Украины в 2014 г., оценено состояние внутреннего рынка сахара страны и возможностей продвижения украинского сахара на европейский рынок на фоне ожидаемой конъюнктуры рынка продукции в ЕС в контексте евроинтеграционных процессов государства.

Сахар, сахарная свекла, производство, экспорт, импорт, внутрішній ринок, євроінтеграція.

Generalized results of operation of sugar industry in Ukraine in 2014, an assessment of the state of the domestic market and opportunities for advancement Ukrainian sugar to the European market against the backdrop of the expected market conditions of production in the EU in the context of European integration processes of the state.

Sugar, sugar beets, production, exports, imports, domestic market, European integration.

УДК 338.49:339.1

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ДЕПОЗИТАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

С. А. Стасіневич, кандидат економічних наук

О. А. Бурячок, студентка

Висвітлено основні напрями реформи депозитарної системи України: структурної перебудови, трансформаційних процесів у діяльності її учасників в умовах удосконалення законодавчо-нормативної бази та запозичення передового зарубіжного досвіду. Наведено перші результати запровадження нововведень: описано інноваційну діяльність Центрального депозитарію та Розрахункового центру, структурно-організаційні зміни комплексу інституцій депозитарного забезпечення країни.

Цінні папери, фондовий ринок, депозитарій, кліринг, реформа.